DÁT SE POHNOUT MILOSRDENSTVÍM

Původ materiálu
Petr Pivoňka
Pořadí v lekci
14

Žalm 129,8 – Požehnání Hospodinovo budiž s vámi, aneb: Dobrořečíme vám ve jménu Hospodinovu.

Liturgické čtení-L 6,27-36

Klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- **kázání na místě polním, rovině** - viz předchozí úloha (- místo polní, rovina - zvláštní Lukášův výraz. Rovné místo je dobře přístupné zástupům ze všech stran a okolních zemí. Změna lokality oproti kázání „na hoře“ (Mt 5-7) může naznačovat zvláštní Lukášův zájem: to, co bude vzápětí řečeno učedníkům (právě povolaným na hoře), není „tajné učení“ pro zasvěcence, ale vyhlášení Království veřejně přístupné každému.) - jen pro informaci tvůrci vyprávění, v závěrečné redakci závorku vyhodit.

- **buďte milosrdní jako je milosrdný váš Otec** - (Lk 6,36) - dosl. „stávejte se těmi, kdo se slitovávají...“ V celém oddíle jde o to, aby se milosrdenství začalo dít („stávalo se“) tam, kde pro ně dosud nebyl prostor: ve vztahu k nepřátelům; k těm, kdo nás nenávidí, proklínají, hanobí. Do těchto vztahů, které doposud cele vyplňovala negace, daná zažitými stereotypy, předsudky, negativními zkušenostmi či emocemi, vnáší Ježíš novou perspektivu a uprostraňuje tu Otcovu milosrdenství. Lukášovo podání témat, která známe spíše z Kázání na hoře (Mt 5-7), podtrhuje, že tu nejde o nějaké nerealistické snílkovství, ale o postoje a praktické kroky, které jsou v moci těch, jež Ježíš oslovuje.

- na cestě k žití „Otcova milosrdenství“ je důležitá **otázka z v. 32**: „*Jestliže milujete jen ty, kdo milují vás, jakou jste to obdrželi milost (popř. s jakou to počítáte milostí)? Vždyť i hříšníci milují ty, kdo milují je.*" V Ježíšově kázání jde v tomto bodě o to, aby se právě do konfliktních vztahů promítla milost, která má kvalitu „milosrdenství Otcova.“ A toto milosrdenství vytváří prostor i pro ty, kdo se stavějí nepřátelsky, obdarovává odmítající.

Nemusíte s dětmi probírat podrobně celý oddíl. Spíše se zaměřte na obsah a souvislost veršů 27-28, 31-32, 35-36 - a nechejte je vyznít právě v jejich nezvyklosti a provokativnosti.

- **zlaté pravidlo** - *„Jak chcete, aby činili lidé vám - činěte vy jim“* (v. 31) bylove starověku **obecně známé** např. od stoického filosofa Seneky (jeho bratra, místodržícího Gallia, zmiňují Sk 18): „Co nechcete, aby druzí činili vám, nečiňte vy jim.“ Lukášův Ježíš ho však z alibistické podoby, která nemá daleko k „co tě nepálí, nehas“, obrací do podoby aktivního nasazení pro věc milosrdenství: *Jak chcete ... činěte.* Takové aktivní nasazení pro věc milosrdenství Otcova ztělesňuje pak Samařan z Ježíšova příběhu.

- **funkce podobenství o milosrdném Samařanu Lk 10,30-34** tvoří součást širšího textu, vyvolaného otázkou „pokoušejícího zákoníka“: „Co mám činit, abych obdržel život věčný za dědictví?“. V následujícím rozhovoru se ukazuje, že kámen úrazu spočívá v jeho stálé zahleděnosti na sebe: Co JÁ mám činit, kdo je MŮJ bližní? V této perspektivě pak člověk škatulkuje na „bližní" a „nebližní“ (ať už podle náboženského či jiného měřítka). Na tento způsob myšlení odpovídá Ježíš podobenstvím, které celý problém staví do nového světla: nejde o to, dělit lidi na bližní a ty ostatní, ale v situaci, která nás vyzývá svou naléhavostí, *my sami máme být bližním.*

Důležitým stavebním prvkem je napětí mezi „reálnou postavou“ (zákoníkem) a postavou jednající v podobenství (Samařanem). Proto podobenství končí otázkou „který z těch tří...?“ (v. 36), jež míří „z textu“ do „skutečnosti“.

Ježíš podobenstvím také ukazuje zákoníkovi, že upřímný člověk spíše otázku po bližním řeší, než aby o ní spekuloval.

- **cesta z Jeruzaléma do Jericha** vedla obávanou skalnatou Judskou pouští. Trasa asi 27 km měla velký výškový rozdíl. Přepady pocestných na této cestě byly podle starověkých spisovatelů časté.

- **kněz a levita** se vyhnuli zraněnému, když ho cestou uviděli. Zřejmě se vraceli domů po vykonané službě v chrámu. Mohli mít pro své jednání rituální důvody (Lv 21,1). Zraněný nejevil známky života, kněz a levita nemohli bez bližšího styku s ním zjistit, je-li živý či mrtvý. Bylo pro ně důležitější, aby se neposkvrnili, než poskytnutí pomoci.

- **Samařané** - se do dob Ježíšových i potom shromažďovali k náboženským úkonům na hoře Garizim. V době Ježíšově se nelišili podstatně od Židů, zachovávali svátky, sobotu, obřízku. Očekávali Mesiáše, ale odmítali vše, co vedlo k oslavě Jeruzaléma a davidovské tradice. Ze SZ uznávali jen pět knih Mojžíšových. V očích Židů platili Samařané za kacíře.

Za předpokladu, že oloupený a polomrtvý člověk je Žid, jde v případě postavy Samařana o nejvyšší myslitelný protiklad. Právě on jediný je *pohnut soucitem* (dosl. *hnut milosrdenstvím* **-** tento výraz jinak označuje pouze Boží slitování). Učiní vše, co postižený potřebuje. Jeho pomoc je praktická, účinná. Prokázal lásku, která nehledá vlastní bezpečnost a zajištění. Neptá se, kdo je zraněný, nekalkuluje dopředu, zda mu bude vděčný a zda se mu vrátí vynaložené náklady. Přináší oběť v penězích, statcích, ve zdraví i čase. Jediný záměr, který má, je pomoci ubohému. Zde je při díle pravé milosrdenství bez postranních záměrů.

úskalí textu:

- **volba a spojení textů** - viz předchozí úloha. **(**z oddílu kázání na rovině (Lk 6, 20-26; 27-36) se nebojte vybrat pouze určitou vrstvu či linii. Jde o to, aby děti prostřednictvím vyprávění poznaly, že biblické látky obsahují i nepříběhové pasáže, které ovšem s určitými příběhy dobře korespondují. I když to spojení z katechetických důvodů provádíme sami, nejde o svévoli či vytrhávání z kontextu. Spíše umožňujeme, aby se v naší katechezi protly linie, které v samotných textech lze nalézt. Jejich propojením zvýrazníme důrazy evangelia a učiníme je srozumitelnějšími.**) - jen pro informaci tvůrci vyprávění, v závěrečné redakci závorku vyhodit.**

- **nealegorizujte podobenství** (kdo je kdo): nejvlastnější záměr podobenství je obrátit naruby zákoníkův pohled na věc a umožnit pohled nový. Z tohoto hlediska nehrají v podobenství roli jednotlivé osoby, ale děj jako celek. Ani nás neoslovuje podobenství jako jednotlivé lidské typy (lupiče, raněné, samaritány, osly a hostinské), ale jako ty, kdo vždy znova mají tendenci ptát se „kdo je můj bližní?“. (Jsou to jen příbuzní, sousedé, evangelíci, bílí, Češi… ?) Ze zajetí takového dělení nás podobenství osvobozuje.

- podobenství o Samařanu je jeden z nejznámějších příběhů. Poněvadž se **slovo „samaritán“** stalo dnes synonymem pro toho, kdo pomáhá, neměla by zaniknout nesamozřejmost Samařanova přístupu. V podobenství jde o člověka, kterého zcela jistě zajímalo jeho vlastní zaměstnání (obchod) a naprosto se neživil tím, že by vyhledával raněné a pomáhal jim. A především, navzdor napjatým vztahům mezi Samařany a Židy dal přednost soucitnému jednání před zvyklostmi svého prostředí a doby.

- mezi „**kulturou cestování**“ v Palestině novozákonních časů a dnešní dobou je značný rozdíl. Zatímco starověký poutník cestoval tempem, při němž měl čas všímat si okolí, být hnut milosrdenstvím, rozhodnout se pro pomoc, dnes je to (za určitých okolností) otázka několika sekund. Ježíšův příběh nám však umožňuje rozhodnout se správně tváří tvář naléhavé výzvě.

Pomůcky

- svitek, obrázek studujícího (zákoníka), diapozitivy s daným tématem, obrázková kniha o podobenství o Samařanu, Biblický atlas - cesta z Jeruzaléma do Jericha, fotografie Judské pouště; obrázky o činnosti charitativních organizací; matka Tereza a její práce; obrázek cizince (viz podněty).

MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Shrnutí a motivace „pro Teofila“

Můžete vyjít z toho, že Lukáš píše pokračování Ježíšova kázání na rovině.Teofil může na Lukáše reagovat několikrát - jako „hříšník“, který je zvyklý „milovat ty, kdo milují jeho“. Potom může opáčit, že zná „zlaté pravidlo". S Lukášem mohou krátce řešit problém mezi jeho „pasivní“ a „aktivní“ verzí (viz klíčové pojmy) a jako vysvětlení přidá Lukáš příběh o Samařanovi, který byl „hnut milosrdenstvím" a aktivně „činil pomoc".

Můžete ovšem zužitkovat i otázky, které klade a kterými se chce ospravedlnit zákoník (Lk 10,25-29 - „Kdo je můj bližní?“). Ony to mohou být docela dobře i otázky Theofilovy. Lze je pak rozvinout v kontextu Lk 6 (Jak může být mým bližním můj nepřítel, ten, kdo mne nenávidí, hanobí atd.?). I tady bude odpovědí, která na problém vrhne nové světlo, příběh z Lk 10.

Nesnažte se však „vytěžit“ všechny navržené momenty v jednom vyprávění, to by ho přespříliš přetížilo. Spíše můžete - např. starší - po skončení vyprávění upozornit, že u Lk 6 i Lk 10 se v

několika bodech vede rozhovor s konvenčním pojetím „správného jednání“.

Motivace pro mladší školní věk

Každý den je plný povinností. Musíme jít do školy, dělat úkoly, jít do kroužku, cvičit na hudebním nástroji, jít nakoupit a ještě to a ono. Když do toho onemocní váš bratříček či sestřička, máte toho nechat, riskovat horší známky a věnovat se především jemu? Nebo je starost o něj „povinnost“ maminky?

(Navržená motivace připomene, že náš životní rytmus určuje mnoho povinností. Těžko se v něm uprostraňuje něčemu novému, nezvyklému, což je právě milosrdenství.)

Motivace pro střední a starší školní věk

S kým se dostáváte do konfliktů? Z jakých důvodů? Čím se řídíte ve vztahu ke svým „nepřátelům“, odpůrcům, těm, kdo vás zesměšnili nebo ponížili?

(Záměrem motivace je připomenout, že k životu patří konfliktní situace a že poznamenávají naše vztahy k druhým. Následující krok umožní zmapovat, čím se řídíme ve vztahu k „nepřátelům“- zdali konvenčními pravidly, nebo něčím dalším. Zdaleka nejde o to, abyste hned na začátku došli k nějakému „křesťanskému řešení“. Spíš problém otevřete - a potom do něj nechejte zaznít Ježíšovu slovu)

osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Vyjdete-li z navržené motivace, je potřeba zdůraznit, že Ježíšovo slovo počítá s milosrdenstvím nejen pro „bratříčky“, ale i pro nepřátele. To nás překvapí a podobně to překvapilo Teofila.

Myslel si totiž, že milosrdenství je správné prokazovat jen těm, s nimiž nás pojí příbuzenské a přátelské vztahy. Proto mu Lukáš na vysvětlenou vypráví Ježíšův příběh o milosrdném Samařanovi. Pokud to Theofila inspirovalo, může jednat také tak.

I. Motivace - Čím se řídíme ve vztahu ke svým „nepřátelům“?

II. Ježíš ve svém kázání na rovině zdůrazňuje milosrdenství i vůči nepřátelům

III. Theofil namítá: Není správné prokazovat milosrdenství jen těm, od nichž se ho dočkám také?

IV. Lukáš vytahuje Ježíšův příběh o milosrdném Samařanovi

V. První dva kolemjdoucí minuli potřebného, i když byl z jejich lidu

VI. Nepřítel Samařan se zbitého ujal

VII. Můžeme jít a stávat se bližními i nepřátelům

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Použijete-li poznámky „Pro Theofila“, můžete vyprávět podle následující osnovy. Počítá s tím, že se rozhovor Lukáše a Theofila dvakrát otočí, než přijde na příběh. Pokud příběh probíráte jen s nejstarším věkovou kategorií, můžete zapojit i přístup zákoníka. Navržených bodů osnovy je více, mohou být však docela stručné.

I. Motivace

II. Ježíš ve svém kázání pro mnoho lidí zdůrazňuje milosrdenství i vůči nepřátelům

III. Theofil namítá: Já jsem navyklý prokazovat milosrdenství jen těm, od nichž se ho dočkám také

IV. Lukáš připomíná Ježíšovo „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec“

V. Theofil: milosrdenství pro nepřátele, to si neumím představit

VI. Lukáš vytahuje Ježíšův příběh o milosrdném Samařanovi

VII. První dva kolemjdoucí minuli potřebného, i když byl z jejich lidu

VIII. Nepřítel Samařan projevil milosrdenství: slitoval se, zbitého se ujal a prakticky mu pomohl

IX. Můžeme jít a stávat se bližními i nepřátelům

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE: ČÍM SE ŘÍDÍME VE VZTAHU KE SVÝM NEPŘÁTELŮM?

Chová se vůči vám někdo nepřátelsky? Urazil vás někdo nebo ponížil? Co, že nemáte protivníka? Ale určitě každý z nás se setkal s někým, kdo vám byl přinejmenším protivný, tak, že se vás to dotklo. Tak jsme na tom všichni.

To, že se dostáváme do takových nepříjemných sporů a napětí, patří k našemu životu. Jak snadno vzplane nepřátelství třeba mezi vámi, děti, mezi sourozenci. Jeden něco chce, druhý to chce taky, a už je tu ostrá hádka. Jeden se cítí ukřivděný a snadno se začne chovat jako nepřítel, třeba i ke svým nejbližším. Ale i my dospělí dokážeme někdy jednat nepřátelsky. Pak toho litujeme. Většinou to rychle přejde. Ale někdy nějaké nedorozumění a ubližování může přerůst ve skutečné nepřátelství. A to bývá moc bolestné.

My jsme tu dnes, abychom se ptali, co s tím můžeme dělat? Čím se řídíme ve vztahu ke svým „nepřátelům“, k těm, kteří dávají najevo, že vás nemají rádi, nebo kteří jsou vám přinejmenším protivní?

II. JSME ZVYKLÍ PROKAZOVAT MILOSRDENSTVÍ JEN TĚM, OD NICHŽ SE HO TAKÉ DOČKÁME

Teofil:Ale to je přece jasné! Mám rád toho, kdo má rád mě. Když jsou na mě třeba brácha nebo sestra hodní, no tak jsem hodný taky já na ně. Ale když mi ubližují nebo dělají to, co já nechci, tak si to přece nenechám líbit. To dá rozum. A když je na mě zlý někdo cizí, tak se s ním raději vůbec nebavím a vyhýbám se mu. Copak se dá dělat něco jiného?

Lukáš: Milý Teofile, tedy Bohumile, ani nevíš, jak ti rozumím. Na to, jak jsi mladý, a jak mladá je i tvá křesťanská víra, jsi rozumný. Jde ti o spravedlnost. A chceš žít tak, aby to bylo Bohu milé. Vím, že se snažíš žít podle Božích přikázání. A že ve svém životě nehledáš jen své výhody a lidské uznání. Chceš žít tak, abys získal život věčný, který nám Pán Ježíš nabízí za dědictví. A v tom, co jsi právě říkal o lásce a přívětivosti a jak se vyhýbáš nepřátelům, ti

rozumím.

Jsme na tom podobně my všichni, kteří jsme se tu dnes ve jménu Ježíše Krista sešli.

III. JEŽÍŠ VEDE I K LÁSCE K NEPŘÁTELŮM

Lukáš: Ale přece nyní tobě i všem křesťanům po nás píšu, co jsem já, evangelista Lukáš, slyšel od Ježíše. Tuším, že to říkal na jakési veliké rovině. Když sestoupil se svými učedníky z jakési hory. Matouš píše, že to Ježíš kázal na hoře, ale já myslím, že to bylo na té rovině, kde se sešlo tolik různých lidí. Ti, co se k němu hlásili, i cizí, kteří ho chtěli taky slyšet. Zdraví i nemocní, kteří u něj hledali pomoc. Všichni se na Ježíše tlačili. Muselo mu to vadit, ale přece neodešel. A pak kázal. Bylo jedno z jeho nejdůležitějších kázání. Matouš z něho zaznamenal víc, já jsem pro tebe zapsal aspoň to nejdůležitější. Jádro Ježíšova kázání. To, co nás všechny tak zarazilo, a asi i vás to znovu zarazí. Ježíš říká:Jestliže milujete jen ty, kdo vás milují, můžete za to očekávat Boží uznání? Vždyť i hříšníci milují ty, kdo je milují... Ale vy milujte své nepřátele... A vaše odměna bude hojná: budete dětmi Nejvyššího, neboť on je dobrý k nevděčným i zlým.

Teofil : Nepřipadá vám to taky přehnané: milovat nepřátele? Vím, že Ježíš také řekl:Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak vy jednejte s nimi. To mi přece jen připadá rozumnější. Říká se přece: Co nechcete, aby druzí činili vám, nečiňte vy jim. To mi přijde ještě pochopitelnější. Skoro jako „nehas, co tě nepálí“. Už to je přece dost: nebudu dělat druhému to, co mně samotnému by vadilo.

Lukáš:Jistě. Ale Ježíš to přece jen obrací. Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jednejte vy s nimi. On myslí: jednejte dobře vůči každému. Myslete to dobře i s tím, kdo to s vámi třeba dobře nemyslí. Modlete se i za ty, kteří vás urážejí. Ježíš chce, aby láska vítězila nad nepřátelstvím. Skrze vás.

Teofil:Ale proč to máme dělat?

Lukáš:Ježíš říká: protože tak jedná váš nebeský Otec. On je Nejvyšší v dobrotě. On je dobrý i k nevděčným a zlým. A on chce, aby jeho soucit a dobrotu poznali lidé skrze jeho děti. I cizí, i nepřátelští, i zlí.

IV. PODOBENSTVÍ O MILOSRDNÉM SAMAŘANU

Vzpomeňte si na příběh, který všichni dobře znáte: o milosrdném Samařanu. - Kdo ví, jak to bylo? (Pokud možno použijte nějakých obrázků k příběhu.)

Lukáš: Na cestě z Jeruzaléma do Jericha, která byla velmi nebezpečná, jednoho člověka lupiči zbili a okradli a nechali ho tam ležet polomrtvého.

Dva kněží ho přešli bez slitování. Nechtěli se s ním znečišťovat ani zdržovat. Přestože patřil k jejich lidu. Jejich zbožné srdce zůstalo chladné. Jejich nitro se nepohnulo slitováním.

Pak jel tudy Samařan. V té době to byl nepřítel. Byl na cestě za svými zájmy a povinnostmi. Nebyl to žádný zvláštní lidumil a dobrodinec. A přece, když viděl zbitého u cesty, slitoval se. Jeho srdce se hnulo soucitem s tím ubohým člověkem. A on toho ubožáka nejen litoval, on se ho ujal. Ošetřil jej a zařídil, aby o něj bylo i pak postaráno. V tu chvíli nepřemýšlel, co je ten zbitý zač. Ani nepočítal, co ho to bude stát času a peněz. Tak projevil milosrdenství nepříteli – ale on se v tu chvíli neptal, jestli je to přítel nebo nepřítel – byl to prostě člověk, který potřeboval pomoc. Neptal se: je to můj bližní a co z toho budu mít? Stal se bližním člověku, který právě potřeboval slitování a pomoc.

V. BUĎTE MILOSRDNÍ, JAKO JE MILOSRDNÝ VÁŠ OTEC

Lukáš: Ten příběh jsem zaznamenal pro tebe, milý Bohumile, pro vás všechny, Bohu milé děti, abyste přijali slovo Ježíšovo: Můžeme jít a stávat se bližními. I nepřátelům.

Teofil:Ale copak to my, obyčejní lidé, můžeme zvládnout?

Lukáš:Sami od sebe to nezvládneme. Ale můžete se takovými bližními stávat, když budeme slyšet a poslouchat slovo Ježíšovo. Když mu budeme důvěřovat.

Vždyť Ježíš toto říkal ve svém kázání na rovině. To mi připadlo důležité. Podle mě tehdy Ježíš, když uviděl okolo zástupy lidí, nevystoupil na horu, jak to píše Matouš. Tím vystoupením jako by Matouš naznačoval, že žít podle jeho slova není jen tak, je to stejně náročné jako vystupovat s ním na horu. To je jistě pravda. Ale přece, když to podle mě řekl na rovině, mohli k němu přistoupit mnozí. Když to říkal, díval se přitom na své učedníky, ale přece: slyšet to mohli všichni.

„Ale vám, kteří mě slyšíte, pravím: Milujte své nepřátele. Buďte milosrdní jako je milosrdný váš Otec.“Tak to Ježíš řekl.

VI. JEŽÍŠ PROMLOUVÁ K TĚM, KTEŘÍ HO SLYŠÍ

A Ježíš promlouvá k těm, kteří ho slyší. Naslouchají mu s důvěrou a poslouchají ho. A určitě tam byly i děti. Jako dneska.

Ježíš nám neukládá neuskutečnitelný úkol. Ježíš je ten, kdo nám tuto možnost skutečně dává: neoplácet zlé, přát a konat dobré i nepřátelům, slitovávat se nad potřebným bez rozdílu, nad nikým se nevzdávat naděje.

MODLITBA

Pane Ježíši, děkujeme, že ty děláš pro soucit prostor i tam, kde dosud nebyl. Ty nám dáváš rozhodnost i sílu neoplácet zlým za zlé a pomoct tomu, kdo to potřebuje. Ty děláš v našem srdci prostor pro milosrdenství nebeského Otce, který je dobrý i k nevděčným a zlým. Dávej nám odvahu, abychom dokázali jednat ne jako cizí, ale jako bližní. Amen

podněty pro rozhovor

- je slovo bližní odvozeno od blízký, sympatický? Nebo je to ten, kdo je mi zrovna nablízku?

- kdy jsme rádi s druhými - když je potřebujeme, nebo když oni potřebují nás?

- najděte si Přímluvný zpěv. Co to znamená prosit „za ty, kteří jsou stále nám protivníky“? Myslíte, že taková přímluva mění i náš vztah k nim?

- o kom by Ježíš vyprávěl podobenství dnes? Myslíte, že by dnes vyprávěl o milosrdném Rómovi? - milosrdném vietnamském stánkaři?

- jsou i dnes skupiny lidí, kterými ve společnosti pohrdáme? Jak se díváme na bezdomovce, přistěhovalce, lidi jiné barvy pleti?

- stačí, že se dnes o rozmanité lidi v nouzi starají profesionální organizace (nemocnice, sociální služby, Armáda spásy...?)

- znáte společnost „Člověk v tísni“? Co dělá?

- kde všude nás ovlivňuje, co říkají a dělají jiní lidé? Je to správné? Kým byl asi ovlivněn Theofil? Kým byl ovlivněn Samařan z Ježíšova příběhu?

- co je pro nás v životě nejpodstatnější? Co znamená měřítko hodnot? Má křesťan zvláštní měřítko hodnot proti jiným?

Odkaz na pracovní list

14 Dát se pohnout milosrdenstvím

Odkaz na píseň

Vlak Boží (SV355)

Když tys mě, Otče, miloval (EZ474)

Pomoz mi, můj Pane, abych nežil planě

Za ty, kdo hladem trpí a bídou (EZ621)

Odpusť (EZ688)

Nové přikázání (SV364)

Ubi caritas et amor

Kde, Pane, jsi (SV143)

Kdo na kolenou klečí, vídá dál

Cílová skupina

Školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo

Biblický odkaz (kat)

Lukáš 6,27–36

Lukáš 10,25–35